

Udgaar i Allinge-Sandvig.

Olsker, Rutsker, Ro og Klemens.

Ansvarshavende Udgiver:
Otto Gornitzka. - Telefon 74.
Trykt i Allinge Bogtrykkeri

Nr. 297

Alm. Annoncer 10 Øre pr. mm, efterf. Gange 8 Ø.
Forretningsann. 8 - - - - - 6 Ø.

Fredag den 27. Oktober

Annoncer og lokalt Stof maa være indleveret
senest 2 Dage før Bladet udgaar.

1933

Vore Penge i Folkets Tro og Brug.

—0—

De gyldne, de hvide og de røde
Penge.

—0—

I

Der er vel intet i indeværende Aar, der har større almen Aktualitet over sig, og som Følge deraf almen Interesse, end vore Penge. Lad os lytte til Folkets egen Røst af gammel Tro og Tale om disse vigtige Omsætningsmidler.

Digteren Carl Ploug skrev i sin Tid:

„Kast over Bord din Pengesæk,
men ej dit Mod.“

Gaar man 25 Aar tilbage i det 19. Aarhundrede til 1. Januar 1875, da gik Danmark over til Guldmøntfod, og derved fik det danske Folk som Pengemidler de Kroner og Øre, som i en Menneskealder derefter i det mindste i de derpaa følgende 25 Aar til Aaret 1900 endnu af mange ældre Mennesker kaldtes „de nye Penge“. Gaar man saa 25 Aar frem i det 20. Aarhundrede, da har de omtalte nye Penge udspillet deres Rolle, og Landet fik i 1925 atter en ny Slags Penge, hvorved „Sølvvet“ eller „de hvide Penge“ gik ud af vore Penges Saga.

Sølvkronerne naaede saaledes kun et Halvthundrede Aars Levetid. I Virkeligheden naaede de først i indeværende Aarhundrede at sætte sig fast i Folkesproget. De voldte i den første Tid stor Møje i Omløbet fra Haand til Haand, man gav til Eksempel ikke 35 Øre tilbage, men talte opad fra 65 til 100

Slagterne var i deres Omsætning nogle af de sidste, der gav Slip paa Værdibestemmelsen i Daler, Mark og Skilling. I umindelige Tider kunde man ogsaa være vis paa, naar ældre Folk paa Landet talte til Eksempel om Gaardens Gæld, om Kapitaler paa Rente, om et Gaardsalg, en Kreaturhandel, Brudens Medgift og alle slige Ting, og kun Talstørrelsen nævnedes, at da mente man dermed Dalere, Torvefolk fra Landet nævnede ligeledes i mange Aar Prisen paa deres Varer i Mark og Skilling. Da nogle Byfolk — det var paa Viborg Torv — en Gang morede sig med til en Torvekone at sige, at det, hun forlangte var en umulig Pris og en uopnaelig Betaling, blev Konen yderst harmfuld og krænket, uden at det gik op for hende, hvori Indsigelsen havde sin Rod.

Penge regerer Verden. Pengemagten er Stormagten. Ikke mindst ser man, hvilken Rolle Mønten har spillet i Verden, ved at lægge Mærke til, hvor rigt et Emne Pengemidler har afgivet til vore Ordsprog og Talemaader. Men

netop deraf mærkes bedst, at de nye Penge, Kroner og Øre, ikke er saa gamle i Gaarde. Disse Pengestykker har endnu ikke afgivet Stof til Fyndord og er næsten ikke taget i Jargon'ens Tjeneste og har kun afgivet lidet Stof til Slagord.

Vort nuværende Kobber — eller Bronze — har neppe afsat andre billedlige Udtryk og Ordfordrejninger end „Ladegaardsspecie“ eller „Bjørnbakker“ for Femøren — og kun med Hensyn til Sølvvet: „Husmandskronen“ for 50 Øren. Men til Gengæld er vistnok disse Udtryk kendt og forstaaet i alle Landets Egne.

Det er væsentlig ældre Ord, der da nævnes, naar Karl Larsen i Afhandlinger om „Argot og Slan“ siger at Penge blandt andet kaldes og kaldtes: Kongemønt, Ørtuger, Ørtvinger, Syslinger, Knapper, Gryn, Grunker, Brikker, Moneter, Sølvtoj, Søm, Spir, Stifter, Syle, Krus, Bjælder, Mønter, Møntsorter, Mandehoveder, Skaller, det der rasler, Forhjul og Baghjul osv.

Ogsaa fra gammel Visedigtning har man for Eksempel:

„Paa sine Knæ han ligger
og frier til hendes Brikker“.

og andre lignende Verslinier.

Folkets gamle Rim og Regler lærer os mangt og meget om Pengenes Magtsprog, at Tid er Penge, at Penge giver Anseelse; thi naar Guld og Penge begynder at tale, maa Fattigmand tie, ligesom:

Den rige har Hvermand til Frænde,
den fattige ingen vil høre eller kende.

Vel siger man: Fattig som en Kirkerotte; der er dog Modord, der siger: Bedre at være fattig med Ære end rig med Vanære, og at fattig Mand bor tryggest.

Vi spørger: Hvad gør Tysken ikke for Penge? Men et tysk Ordsprog siger: Penge, Pengel raaber den hele Verden, hvad vil den med dem? — følger det spørgende til. Thi Menneskenes Samlermani er jo overalt lige virksom og gridsk paa Færde, uagtet det alle Vegne kendte bibelske Ord, at naar denne Verdens Gods og Guld er ude af Kurs, gaar den rigest i sin Grav, der paa sin Haand har samlet de største Værdier af den Kongens Mønt, som Møl og Rust ikke kan fortære. Eller som det poetisk er sagt om den Tilfredshed, der opvejer Rigdom:

„Ønsk ikke Pengeposen fuld,
skønt Velstand højt man skatter,
langt mere værd end Gods og Guld
er Glædens friske Latter.“

Imidlertid, Guldet og Dukaten har til alle Tider været attraaet. Vi ved, at ingen Stad var uindtagelig, naar et Mulæsel, læsset med Guld, kunde komme ind ad dens Porte. Og om end: Tro Tjener er Guld værd, og

Gode Raad i Nød
er bedre end Guldet rød.

saa findes dog en talrig Mængde ældre Ord og Udtryk, der priser „Guldet hin røde“, selv om gammel Tale ved, at man ogsaa kan købe Guldet for dyrt.

Læg kun en Guldgrime paa ham, saa skal Du se, hvor føjelig han bliver. Man taler om, at den gyldne Nøgle oplukker alle Laase; med en Gulddammer lukker undertiden den stærkeste Jernport op. Man taler om at mede med Guldkrog; at Guldkuglen ramte; at være bundne med gyldne Lænker og at love en Guld og grønne Skovel. Et Ord vil vide, at naar Guldet fører Ordet, gælder ingen Visdom, et andet derimod, at en Draabe Visdom er bedre end en Tønde Guld. Det er ondt at fødes med Guldring i Munden og siden at tabe den; men den græder ikke for Guld, der aldrig fik Guld at eje. Guld prøves ved Prøvestenen, men Menneskene ved Guldet. I Dag Guld, i Morgen Muld!

Sølv er jo aldrig saa hvid
og Guldet saa rød,
de springer jo begge for dagligt Brød!

Men ofte:

Paa Gaden bæres Guldet rød,
men hjemme ledes efter Brød.

II

De store Sedler, Sølvtojet og de hvide Penge hører man dog fortrinsvis priset som det særligt tillokkende og eftertragtede.

Smaapenge er kun Fattigmænds Mønt. Men den lille Hvid, Pending eller Styver har dog ogsaa hver især afgivet deres Bidrag til den menneskelige Svaghed, der hedder Pengesygen.

De ædle Metaller og vore Pengemidler omhandles i en næsten taløs Mængde Udtryk — uden at tale om Nød, Rigdom, Gæld eller hvad der kan siges om en „Gniepind“. Alt Vanil vil til Strand og Pengene til Rigmands Haand. En Retfærdig bliver aldrig hastig rig. Men:

Rigdom er et Laan fra Gud,
og gøre Regnskab naar Du faar Bud!

En Talemaade kalder det at rykke ud med Penge lidt ufrivilligt „at spytte i Bøssen“ eller „punge ud“. Pengepungen kaldes „Moster“, og at have rigeligt med Penge kaldes „at være ved Muffen“. En god Betaler er saa god som rede Penge, og den, der betaler sin Gæld, formerer sit Bo.

Smaaskillingen og Klatskillingens Mønt — og Gavnildhedens Mønt. — Ogsaa kan medtages, at Almisse tvinger ingen Pung, eller paa Rim:

Ved Kirkegang vorder intet forsømt,
og ved Almisse ingen Mands
Lomme tomt.

Ogsaa siges: Det er fornøjeligt at klare Ansigter med Smaapenge. Penge har mange Steds Ærinde, de er „Vandringsmænd“, og Skam faa den, som forholder dem Rejsen. De gælder baade Sommer og Vinter. De kan faa baade Fødder og Ben at gaa paa, de kan bruges til Alting, de er baade kommende og farende, de bliver ikke længe paa et Sted, de er runde, fordi de skal trille, de er alle Steder velkomne. De er Hvermands Tarv. Man skal ikke kaste dem ud af Vinduet eller i Rendestenen,

men de er udrøje som søden Mad, dog kan de ogsaa „lægges op“.

Penge gror ikke paa Træer, nogle kan derimod samle dem paa en Sten. „Man skal tage Pengene, hvor de er“, sagde Manden, da hans Tjenestedreng havde købt sig en Merskumpibe! Endelig vil man vide, at det er bedre at give mange Penge ud paa en fornuftig Maade, end faa paa en ufornuftig Maade.

Smaamønt er ogsaa Penge og har det tilfælles med „de store Penge“, at man ogsaa med „de røde Penge“ og i det hele taget med Smaapenge kan være saa god som rede Penge, om det vel nok er de større, der formaar mere end Dyd og Visdom, og dem, der taler mere end tolv Tingmænd, og dem, man skal bruge, saa de er Tjenere — hvis ikke, er de Herrer!

De smaa saavel som de store, er i hvert Fald ikke gode at undvære. Mand uden Penge er som Blind uden Stav, Apotek uden Sukker, Stad uden Klokke og snart som Legeme uden Sjæl.

Men somme har Pungen, andre Pengene, og Pung uden Penge kan ej du længe!

Om Du vil slippe for Armod og Sorg,
da vaer Dig vel for Drik og Borg.

Tag ikke „paa Kridt“ — (paa Borg). Den Pung er tom, som andres Penge ligger i!

Gør Regnskab med din Taske,
og se, hvad den formaar,
da kan Du siden braske,
saa længe den fremnaar.

Dog hedder det: Tæller man sine Penge, da vokser Summen ikke.

Klør det i din venstre Næve,
faar du Penge at tælle og kræve,
klør det i din højre Haand,
kommer en Kreditor ikke med Skaan.

Penge skal man helst have i Haanden, naar man ser Nytaarsny. Dette Træf indvarsler et Aar, der kommer med Held og Lykke.

I Pengesager gælder intet Broderskab. Penge skal man tælle efter sin Broder. Og det gælder vel af gangbar Mønt, enten det er Kulturstaternes Møntsorter og Papirpenge, eller, naar og hvor der blandt uciviliserede Folkelag bruges til Betalingsmidler saadanne Arter, der med Rette bærer Navnet „Skaller“.

Men om saadanne Omsætningsmidler kan man saa ikke med slet saa fuld Føje bruge Ordet:

Har jeg kun det, som klinger,
man faar vel den, som springer.

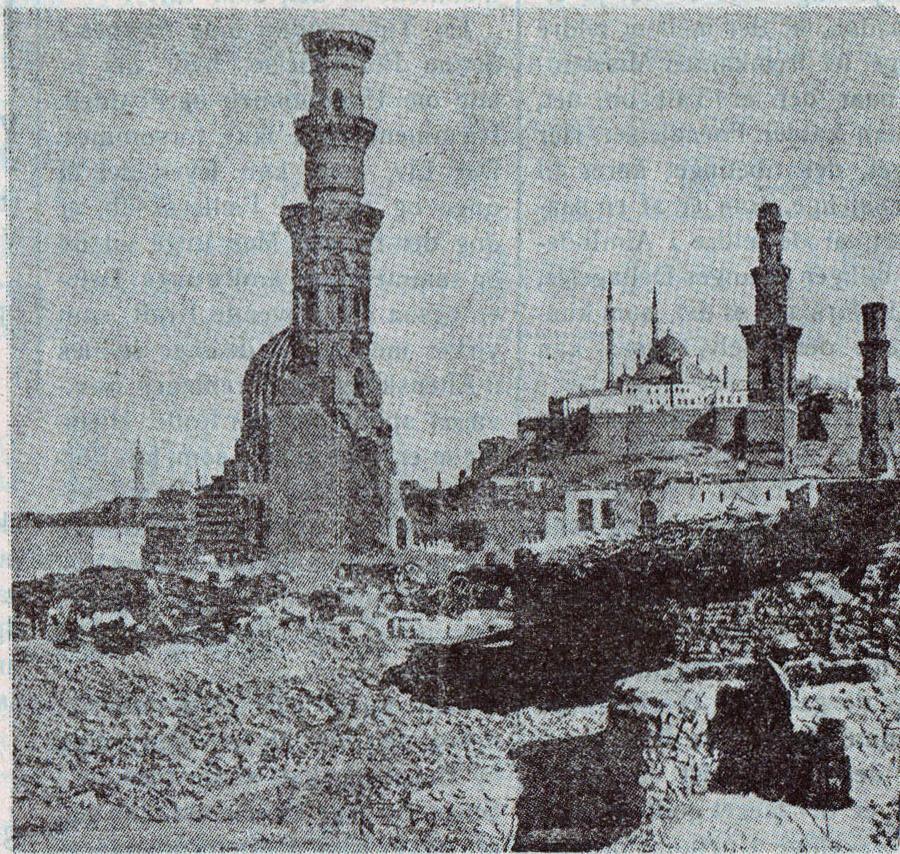
Den klingende Mønt klarer for alt, thi:

Aldrig gør nogen saa stor en Skam,
har han Penge, han gaar vel fram. ||

Om gamle, grimme, vanføre Piger, som der blev bejlet til, alene fordi de havde Penge, har man en lignende Remse:

Er Du krum, er Du lam,
har Du Penge, gaar Du fram.

Fortsættes paa 4. Side.

Kairo, Ægyptens Hovedstad.

er en livlig By med en broget Mangfoldighed af nyt og gammelt, pragtfulde Moskeer og skønne Paladser, krogede Gyder og uhyre Ruinhobe. I Nærheden af den gamle Nilby ligger de berømte Ruiner af Memphis.

